

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ TEZİ

Mayıs 2024

Araştırma Sorusu: *Mahir Ünal Eriş'in "Öbürküler" adlı yapıtında fantastik unsurların kurguya ve yapıt kişilerinin yaşam algılarına etkisi nasıl işlenmiştir?*

Sözcük sayısı: 4017

İÇİNDEKİLER:

1. Giriş.....	2
2. Fantastik Unsurların Yapıt Kişilerinin YaşamAlgısına Etkileri	4
2.1. Fevziye Hanım'ın Korkuları	
2.2. Rasyonel Fahrettin Bey	
2.3 Hasta Anne	
2.4. Korkmuş Çocuklar	
3. Fantastik Unsurların Kurguya Olan Etkisi.....	10
3.1. Fantastik Olayların Kurgulanışı	
3.2. Fantastik Olayların Akılcı Kurgulanışı	
4. Sonuç.....	14
5. Kaynakça.....	15

1. GİRİŞ

Bir olay örgüsünün anlatımında dinleyen veya okuyan kişide “merak” duygusunun uyanması o kişinin olayları takip etmesinde ve öğrenme isteğinde esas bir role sahiptir. Aynı şey roman ve hikâye gibi olaya bağlı yazılı anlatım biçimleri için de büyük oranda geçerlidir. Özellikle polisiye, korku, macera gibi türlerde merak duygusu ön plana çıkar ve okuyucunun yapıta bağlanmasını sağlar. “Sürükleyicilik” kavramı “okunanların merak uyandırması, okuyucuda yapıtı bir çarpıda bitirme isteği oluşturması” şeklinde tanımlanır.

Merak ögesinin yazılı yapıtlarda işleniş şeklini tarihsel bir açıdan incelersek ilk ortaya çıkan akım olan klasisizmde konudan ve olaylardan daha çok o konunun anlatımı önemsendiğinden işlenen konuların genelde birbirlerini tekrarladığını görürüz. Böyle bir durumda merak ögesi arka plana bırakılmıştır. Sonraki akım olan romantizmde ise merak ögesi genelde tesadüflerle sağlanarak okuyucunun ilgisi duyguların çoşturulmasıyla kazanılmaya çalışılmıştır. Bir medeniyetin edebiyatının yetişkinlik dönemi sayılan realizmde ise merak ögesini sağlamak ciddi bir mantık işçiliği gerektirmektedir. Modern zamanlarda Agatha Christie’nin polisiyeleri, Dan Brown’un macera romanları ya da J.R.T Tolkien ve J.K Rowling’in fantastik yapıtları buna örnek verilebilir. Türk edebiyatına bakıldığında; Ahmet Mithat Efendi’nin Hasan Mellah ve Hüseyin Fellah’ı Peyami Safa’nın Cingöz Recai’si son dönemlerde Ahmet Ümit’in yapıtları merak ögesine dayalı anlatıma sahip olmalarıyla tanınır.

Bu çalışmada ele alacağım Mahir Ünsal Eriş’in “**Öbürküler**” yapıtı uzam, bağlam ve figürler açısından Sevetifünûn Dönemi’nde Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın verdiği “**Gulyabani**” eserini hatırlatmaktadır. Her iki yapıt da İstanbul’da, eski evlerinin fonunda geçer, doğaüstü sayılabilecek olaylar yapıtların sonunda mantıksal açıklamalara bağlanır ve hatta bu bağdaştırma yapılırken maddi kaygılar ve bir miktar da mizah ortaya çıkar. Bu özellikler söz konusu yapıtların yakınlığını ortaya koymasından önemlidir. Mahir Ünsal Eriş de kitabın açıklama kısmı sayılabilecek “**Öbür Yarısı**” kısmının girişinde bu ilişkiye değinmiştir: “*Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın kıymetli hatırasına*” (Eriş, 71)

Yapıtta olayların geçtiği dönem Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi arasında toplumu gerginleştiren iktidar mücadelesi ve 6-7 Eylül olaylarına denk gelmiştir. Bu olaylar sonucunda özellikle İstanbul'dan zorunlu olarak göçen, Rum, Ermeni, Yahudi azınlıkların dramları yapıtta fon olarak kullanılmıştır ve hatta yapıttaki olayın kaynağı ve uzamı böyle bir göç sonucu boş kalan bir evdir.

Okuyucunun çözümlemesi gereken gizemli olaylarla donatılmış yapıtlarda genellikle yapıtın sonuna doğru olaylar ve okuyucunun zihnini kurcalayan sorular çözüme kavuşturulur. Bu kısım gelmeden önce okuyucunun merak duygusu ne kadar tetiklenmişse çözümlerin de o kadar orijinal olması beklenir.

Bu anlamda akla gelen birkaç yapıt örnek olarak verilebilir. Jean Christoper Grange'nin "Kızıl Nehirler"i ya da Dan Brown'un "Da Vinci'nin Şifresi" bu kurgusal özellikleri taşıyan yapıtlardan bazılarıdır. Mahir Ünsal Eriş "Öbürküler" adlı yapıtında gizemli olayların çözümünü vermek için yapıtın son yarısına ayrı bir bölüm eklemiştir. Bu bölümde romanda önceden geçen olaylara geriye dönüş yapılarak ve hem olayların hem figürlerin geçmişini göz önüne sererek yapıt boyunca doğaüstü şeklide yorumlanan bazı açıklanamaz olaylara yeni bir bakış açısı kazandırılmıştır.

Bu çalışmada, yapıtta yer alan gizemli olayların karakterlerin yaşam algısına ve buna bağlı olarak da kurguya olan etkisi incelenecektir. Yapıtta birçok olay ilk başlarda doğaüstü zannedilecek şekilde aktarılsa da yapıtın son bölümünde bu olağanüstülükler mantıksal açıklamalar getirildiği için "sanılan ve gerçek" diye adlandırılacak iki olay türü görülmektedir. Bunların birinci ve ikinci şekilleri de figürleri farklı biçimlerde etkilemesi sebebiyle iki olay türünün ayrı ayrı ele alınması gerekir. Bununla beraber olay-figür ilintisini kavrayabilmek için figürlerin yapıttaki olayları yaşamadan önceki yaşamlarıyla ilgili bazı yaşantılara da değinmek gerekmektedir. Sonuç olarak kişilerin olaylar karşısındaki davranışlarının nedenleri çoklukla önceki yaşamlarından kaynaklanmaktadır.

Çalışmada yapıtın Can Yayınları tarafından 2023 yılında yapılan basımı esas alınacaktır.

2. Fantastik Unsurların Yapıt Kişilerinin Yaşam Algısına Etkileri

Karakterlerin yapıt olayları sırasındaki psikolojilerini ve olayları algılayışlarını analiz edebilmek için önce bu karakterlerin olaylar gerçekleşmeden önce buldukları zihinsel durumlarını ve kişiliklerini anlamak gerekir. Karakterler hakkında ayrıntıya inmeden önce kısa bir tanıtım yapılacak olursa, ailenin taşradan İstanbul'a atanan bir memur olan Fahrettin Bey den, hayatını hep küçük kasaba ve şehirlerde bir memur eşi olarak geçiren, geleneksel kültürle büyütülmüş eşi Fevziye Hanım ve bu ikisinin üç çocuğundan oluştuğu söylenebilir. Büyük olan erkek çocuk altı yedi yaşlarındaki Suat, ortanca çocuk dört beş yaşlarındaki Sacide, en küçükse henüz kundakta bulunan Sabire'dir. Yapıtın fantastik olaylarla doğrudan ilgili diğer figürleri ise ailenin İstanbul'da taşındıkları evdeki komşuları Bıçkın ve aynı zamanda belli ortopedik kusurları olan Beter Ali ve onun muhtemelen psikolojik rahatsızlıkları olan yaşlı annesidir.

2.1. Fevziye Hanım'ın Korkuları

Daha önce de değinildiği gibi Fevziye Hanım geleneksel bir aile ortamında, Anadolu'da büyümüş, evlilik yapmış, memur eşi bir ev hanımıdır. Doğduğu ve hayatını sürdürdüğü Niğde'den ilk olarak eşinin görevi nedeniyle İstanbul'a gitmek üzere çıkmıştır. Niğde dışı hayatı çok deneyimlememiş olması daha görmediği dünya karşısında bazı çocuksu ve saf yönlerini korumasına sebep olmuştur. Ankara'da eşi İlk Meclis Binası'nı gösterdiğindeki tavrı bu duruma örnek gösterilebilir: *"Hanım sanki biraz daha dikkat kesilirse Atatürk'ü silah arkadaşlarıyla binadan çıkarken görecekmış gibi gözlerle baktı."* (Eriş,10). Fevziye Hanım'ın ölümle ilgili korkuları mevcuttur. Hatta hiç olmayacak şeyleri de ölümle ilişkilendirebilmektedir. Örneğin Ankara Tren Garında şöyle bir duygu hisseder: *"Fevziye Hanım bu kadar mermeri bir arada görünce mezarlıkları, gashaneleri musalla taşlarını hatırlayıp ürperdi."* (Eriş 24).

Bu figür sadece metafizik anlamda değil sosyal anlamda da bazı korkulara sahiptir, sandala binmek veya trende kızını tuvalete yalnız götürmek gibi eylemler onun stres ve panik hissetmesine sebep olur. Hatta bu nedenle sandalda bir baygınlık geçirir. Denizi ilk gördüğünde de yüksek bir kaygı yaşar: *"Fevziye korktu. Merdivenlerin sonunda, betonunu bittiği yerde başlayan bu lacivert şey ne Bağçalı'nın pınarlarına benziyordu ne Kemerhisar'daki dört yanı mermer Roma havuzuna."* (Eriş, 32)

Fevziye hanımın zihni sanki korkulacak ve kendisini korumaya almasını gerektirecek olayı veya varlığı beklemiş gibi devamlı bir tehlike arama ve gerginlik modundadır. Bu ana kadar daha çok kuşku olarak nitelendirilebilen kadının hissettiği duygu İstanbul’da yerleştikleri evdeki komşusu yaşlı kadınla konuşmaları sonucunda bir tabana oturtulmuş ve tam boyutuyla bir korkuya dönüşmüştür. Bu yaşlı kadın Fevziye’ye onların yerleştiği evde cinler, periler olduğu düşünüldüğünü anlatmıştır: *“Benden duymuş olma ama yavrumsu ama bu evde öbürküler varmış dediler.”*(Eriş, 48)

Bu konuşma Fevziye’nin kafasındaki kuşku sistemine bir besin kaynağı bulur ve korkularını harekete geçirir: *“Fevziye felce uğramış gibi kalakaldı. Kalkıp kadını geçiremedi bile. Bir vakit öyle boşluğa bakarak oturdu.”*(Eriş, 48)

Geleneksel yetiştirilme tarzının da etkisiyle büyüklerin sözlerine önem veren ve onlara itaat etmeye çalışan ayrıca dinle olan ilişkisi sayesinde birtakım olayları metafizik varlık ve kavramlarla ilişkilendirmesi kolay olan Fevziye hanım komşusu tarafından kolayca manipüle edilir ve cinlerden korunmak için komşusunun önerdiği uygulamaları yapmakta tereddüt etmez: *“Hava kararırken bir tencere su kaynattı Fevziye, içine şekeri boca etti, güzelce karıştırdı. Çıktı arka bahçeye incirin dibine döktü. ‘Özüm doğru, sözüm doğru korkutma beni, gözümün nuru’ diye sayıklıyordu.”*(Eriş, 54)

2.2. Rasyonel Fahrettin Bey

Fahrettin Bey o günün şartlarına göre iyi bir eğitim almış, Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki kazanımlarını içselleştirerek kendini olabildiğince donanımlı hale getirmiş biridir. Taşrada çalışıyor olmasına rağmen Fevziye Hanım’dan farklı olarak daha geniş bir görüş alanına sahiptir ve ülke gerçekliklerine yabancı değildir. Hatta ülkesiyle bir çeşit milliyetçilik hissiyle gurur duymaktadır. Ankara’da sınav için bulunduktan sonra memleketine geri döndüğünde arkadaşlarına söylediği *“Şehir gibi şehir kardeşim, başkent gibi başkent! Fıskiyelerinden akan su bile medeniyet kokuyor.”*(Eriş, 17) sözünde de bu övünç görülebilir.

Fahrettin Bey doğduğu ve iş yaptığı bu taşra kenti olan Niğde’de mutlu gibi görünse de milletvekili olan arkadaşının ısrarları ve modern hayata duyduğu ilginin etkisiyle daha büyük bir şehirde görev yapma ve ailesini oraya taşıma kararı alır. Tabii bu kararda ailesini ve çocuklarını daha rahat yaşatabilme isteği de rol oynamıştır. Ayrıca Fahrettin’in zihninde ülkeye daha fazla yarar sağlayabilme gibi erdemli bir düşünce de

mevcuttur: “Kabiliyeti ve zekasıyla daha büyücek şehirlerde memlekete daha faydalı olabilir, oralarda üç çocuğunun üçünü de hakkıyla okutup hayırlı evlat sırasına sokabilirdi.”(Eriş, 19) Ele aldığımız aile o günün koşulları içinde nerdeyse modern sayılabilse de aile reisi olarak Fahrettin Bey’in görülmesi ve kitapta tanık olduğumuz kadarıyla dominant rol oynaması geleneksel anlayışla olan bağlarının yoğun bir şekilde korunduğu şeklinde yorumlanmalıdır: “Yalnızca karısı ve çocuklarının okuyabildiği bir baş hareketiyle trenin içinde dolaşmalarına cevaz verdi.”(Eriş, 20) sözü Fahrettin’in aile içerisindeki otoritesini görmemiz açısından önemlidir.

Toplumun bulunduğu siyasi duruma uymaya hem yaptığı memurluk işi için hem de aldığı eğitim gereği özen gösteren ve hatta bunu bir zorunluluk gibi gören Fahrettin Bey’in bazı aksiyonlarını anlamak için olayların geçtiği dönemi de göz önünde bulundurmak gerekir. Ele alınan zaman dilimi daha öncede belirtildiği gibi 1960 Askerî Darbesi sonrasıdır. Askerî yönetim tarafından öncelikle iktidarda olan Demokrat Parti kapatılıp yöneticileri cezalandırılmış sonra da seçim yapılmış ve CHP yeniden iktidara gelmiştir. Bu nedenlerle insanların, özellikle de Fahrettin Bey gibi devletle doğrudan ilişkili bir görevi olan kişilerin Demokrat Parti destekçisi olarak tanınmayı istememeleri bu noktada anlaşılabilir. Fahrettin Bey her ne kadar apolitik bir çizgide yürüse de sağduyuve mantık sahibi olması nedeniyle bu konuyla ilgili ayrıntılara dikkat etmektedir: “Ceketini iç cebinde her daim Yenice sigarası bulunurdu. O zamanlar bu sigara Menderes’in sigarası sayıldığından kendisi pek alakadar olmasa da trafi ekseri Halk Partili olduğu için başkasının yanında çıkarmaz, kimsenin yanında sigara içmezdi.”(Eriş, 30)

Bu davranış karakterin durumu analiz edebilen ve rasyonel düşünerek karar alabilen birisi olduğunun göstergesidir. Fahrettin Bey’in genelde olaylara sağduyulu bir şekilde yaklaşmayı tercih ettiğinin yapıtta bundan farklı örnekleri de vardır. Eşinin, İstanbul’daki evde yaşanan gariplikler sonucu çocukların korkması sebebiyle Niğde’ye geri dönme isteğine verdiği; “O nasıl lakırdı Fevziye Hanım? dedi. Yüzü öfkeli değil, endişeli gibiydi daha çok. Çocuk oyunu mu bu işler? Tayin işleri ne kadar sürdü ne müşküller oldu, sen kendin biliyorsun. Ben şimdi el aleme ne derim, ’Bizim kız evde canavara rast gelmiş de abdestini kaçırmış, beni Niğde’ye geri yollayın’ mı diyeyim insanlara?”(Eriş, 59) şeklindeki yanıtı buna örnek verilebilir.

Yapıtın sonuna doğru evde yaşanan gariplikler şiddetlendiğinde Fahrettin Bey hala mantığını koruyarak ailesini korkutmamak için onlara haber vermeden mahallede bir araştırma yapar ve komşuları Beter Ali'ye danışır: “Şuraya geleli iki gün oldu, bizim hanımı biraz korkutmuş komşular... karakancalosun yuvası bahçedeki incirin dibindeymiş de falan filan, bir sürü ehemmiyetsiz lakırdı...” (Eriş, 110)

Fahrettin'in bu sözünde kullandığı “ehemmiyetsiz lakırdı” ifadesi onun bu tip doğaüstü cin, peri hikayelerine inanmadığının ve rasyonalist bir dünya görüşüne sahip olduğunu göstermektedir fakat yaşananların akılla açıklayamamasıyla beraber eşinin ve çocuklarının içinde buldukları gerilim ve korku durumu Fahrettin Bey'in üzerinde büyük baskı oluşturmuştur. Bu baskı sonucunda da canavar zannedilen ve aslında İstanbul halkı için yabancı ama zararsız bir canlı olan karıncayiyenin ortaya çıktığı gece Fahrettin Bey de kontrolünü kaybetmiştir: “Üç-beş dakika kadar geçmişti ki kapıda bu kez Fahrettin zuhur etti. Merdivenden indi, bembeyaz yüzüyle kalabalığa şöyle bir baktı ve oracığa bayıldı.” (Eriş, 70)

Yapıtın tamamı göz önünde bulundurulduğunda Fahrettin Bey'in modernleşmeye ilgi gösteren fakat gelenekle bağını koparmamış iyi yetiştirilmiş bir birey olarak çizildiği söylenebilir. Ayrıca Beter Ali'nin yaptığı yasadışı davranışlar Fahrettin Bey gibi birinin dünyasında yer alamayacağı için bu durumları açıklayamaması da normal görülebilir.

2.3 Komşu Kadın

Yapıtın önemli figürlerinden biri de daha önce bahsi geçen ailenin İstanbul'da yerleştikleri evlerindeki komşuları olan yaşlı kadındır. Bu kadın aynı zamanda yapıttaki ana olayı yaratan Beter Ali'nin annesidir. Bu karakterle ilk defa ailenin taşınmasından bir gün sonra kadının komşu ziyaretine gelmesiyle tanışırız. Kadın ziyarete gelmeden önce Fevziye Hanım evi temizlemeye çalışmış ve büyüyle ilişkilendirdiği birtakım garip nesnelere bulmuştur. Fevziye bu konu hakkında düşünceler ve oluşmaya başlayan korkular içindeyken yaşlı kadın gelmiştir. “Ben komşunuzum yavrucuğum. Hem hayırlı olsun diyeyim hem de bir şeye ihtiyacımız var mı diye yoklayayım istedim.” (Eriş 47) Komşu kadının bu şekildeki sözleri Fevziye'yi sevindirmiş ve onun kadının kendisine güvenmesini sağlamıştır. Ziyaret ilerlediğinde komşu kadın zaten evde garip objeler bulduğu için huzursuz olan Fevziye'nin kuşkularını destekleyecek bu sözü söylemiştir: “Benden duymuş olma ama yavrum, bu evde öbürküler varmış dediler.” (Eriş 48) Bu şekilde cin, peri gibi metafizik

varlıkların bu evdeki varlığına işaret etmiştir. Bu olaylardan çok önceden haberdar olduğu ve hatta kendince çözümler bulduğu için de bunları Fevziye'yle paylaşmayı gayet doğal bir durum olarak ortaya koymuştur. Fevziye Hanım'ın neden bunlara bu kadar rahat inandığını önceden konuşmuştuk, ayrıca günümüzde bile bu tür paranormal olaylara inan büyük bir kitle olduğu düşünüldüğünde o zamanlarda ve yapıttaki figürlerin yetişme ortamlarında bu tür olayların gayet doğal kabul edilmesi garip görülmemelidir. Komşu bu tip doğa üstü varlıklar ve olaylar için bulduğu ve uyguladığı birçok çözümü Fevziye'yle paylaşır: “ Kapı eşiklerinden geçerken, camdan tükürürken yahut kırıntı vesaire silkerken, evvela ‘destur’ de. Mavi eşarop sarınma. Uçkurunu kibleye karşı bağlama, kibleye doğru taharetlenme...” (Eriş 49) Fevziye yabancı bir yerde gergin ve kuşkulu bir durumda bulunurken komşu kadının sıcak ve kendisi için endişeleniyormuş gibi davranması kadını Fevziyenin gözünde güvenilir bir figür haline getirmiştir.

Bu figürün Fevziye üzerine yarattığı izlenime ramen okuyucuya farklı bir izlenim bırakmaktadır. Yapıtta, onu değerlendirmemiz ve gerçek yüzünü ucundan görmemiz için birtakım ipuçları bırakılmıştır:“ Divanın minderi altından bir paket Gelincik sigarası çıkardı, ağzına götürüp bir tane yaktı. Sonra Fevziye'ye uzatıp ‘ Bu da bu lanetin pezevengi’ dedi olmadı mı olmuyor.” (Eriş 53) Muhafazakar ve dindar, yaşlı bir kadının o zamanlarda kimi çevrelerde haram sayılan sigara içmesi, ayıp sayılabilecek kaba sözcükler kullanması aslında okuyuculara yazarın bu yaşlı kadın figüründe bir sürpriz hazırladığının gösterir.

Kadının paranormal olaylarla ilgili kuşku ve davranışları muhtemeleatak yaşadığı bir gece tavan yapar ve kadının bizim ailenin kapısına gelmesine sebep olur: “Fahrettin Bey kapıyı açtı. Bir yaşlı kadın... Fahrettin'in yüzünü kapı aralığından görünce parmağını sallayarak, ‘Ehlibeyt kapısı açıldı, yetmiş iki nur saçıldı. Kaza bela defolsun, öbürküler nefyolsun!’ diye bağırdı.” (Eriş 60) Kadının oğlu gelip annesini zorla eve götürür. Oğlunun bu durumu garipsememesive durumla ilgili herhangi bir açıklama yapma gereği hissetmemesi de benzeri durumların daha önce tekrarlandığı, ve artık doğal bir biçim aldığı şeklinde yorumlanmalıdır.

Kadının paranormal olaylarla ilgili kuşku ve davranışları muhtemeleatak yaşadığı bir gece tavan yapar ve kadının bizim ailenin kapısına gelmesine sebep olur: “Fahrettin Bey kapıyı açtı. Bir yaşlı kadın... Fahrettin'in yüzünü kapı aralığından görünce parmağını sallayarak, ‘Ehlibeyt kapısı açıldı, yetmiş iki nur

saçıldı. Kaza bela defolsun, öbürküler nefyolsun!’ diye bağırdı.” (Eriş 60) Kadının oğlu gelip annesini zorla eve götürür. Oğlunun bu durumu garipsememesive durumla ilgili herhangi bir açıklama yapma gereği hissetmemesi de benzeri durumların daha önce tekrarlandığı, ve artık doğal bir biçim aldığı şeklinde yorumlanmalıdır.

Daha önce değinilen, yapıtta bu ana kadar gerçekleşen olayların açıklaması olan kitabın öbür yarısı bu yaşlı komşu kadın figürüyle ilgili ayrıntılı, açıklamalar ve net bilgiler yer almaktadır. Kadının iki oğlu vardır. Bunlardan küçük olanın üzerine henüz bebekken yanlışlıkla annesi tarafından kaynar su dolu kazan devrilmiş bu yeterli değilmiş gibi paslı bir metal tel kafes çocuğun yüzünü parçalayarak gözünün birini kör olmasına neden olmuştur. Bu yapıttaki olayların planlayıcısı olarak ortaya çıkacak Beter Ali’dir. Kadının büyük oğlu ise okumuş, uluslararası ticaret gemilerinde iyi bir iş sahibidir. Anne ya Beter Aliyle olanlar için çektiği vicdan azabı ya da eşini keybedip onun gibi serseri ruhlu bir çocukla yalnız başına uğraşmaktan ve belki de patolojik nedenlerle psikolojik sağlığını yitirmiştir: “Anasının akli iyiden iyiye gitmeye başlamıştı. Aptes aldığı unutup ha bire aptes alıyor namaz kıldığını unutup ha bire namaz kılıyordu.”, “ Beter’le konuşurken birdenbire ‘Babacığım bizi padişahımız efendimiz Sultan Abdülhamit Han-ı Sani’nin Cuma selamlığına götüreceksiniz değil mi söz vermiştiniz’ deyiveriyordu.” (Eriş 92) biçimindeki söylemler kadının akıl sağlığının yerinde olmadığını açık bir şekilde gösterir.

Bu karakterin akıl sağlığındaki bu bozulmalar Fevziye Hanım’ında korkularını besleyen bir kaynak olarak yapıtta önemli bir yer almaktadır.

2.4. Çocuklar

Fevziye Hanım ve Fahrettin Bey’in biri henüz kundakta olan Sabire olmak üzere üç çocukları vardır. Yapıttaki olaylar daha çok altı yedi yaşlarındaki Suat’ı ve dört beş yaşlarındaki Sacide’yi etkilemiştir. Bu etkiyi anlamlandırabilmek için öncelikle çocukların nasıl bir ortamda büyütüldüklerini bilmek gereklidir. İkiside Niğde de, o dönemde taşra sayılabilecek bir çevrede aile arasında büyütülmüşlerdir. Televizyon radyo gibi iletişim araçlarının yaygın olmadığı bu dönemlerde çocuklar Niğde dışındaki yerleri ancak diğerlerinin anlattıklarından yola çıkarak hayal güçlerinin yettiği kadar bilmektedirler. Bu durum Ankara’ya ilk geldiklerinde büyük bir şaşkınlık yaşamalarına sebep olmuştur: “Çocuklar başka gezegene gelmiş gibi

bitmek bilmez bir hayretle etrafa bakıyorlar.” (Eriş 23) Her çocuktaki merak ve yeni şeyler görme tutkusu bunlarda da mevcuttur. Aynı zamanda öğrendiklerini paylaşarak kendi çevrelerinde bir tarz sosyal statü kazanma güdüsü de vardır: “ Bütün çocuklar gibi gördüklerini benzerlerine, arkadaşlarına mahalleliye anlatabilmek için yaşıyorlardı.” (Eriş 26)

İstanbul’daki evde açıklanamayan olaylar yaşanmaya başlandığında çocuklar bundan çok yoğun biçimde etkilenirler: “Sacide ‘Bunlar canavarın sesleri anne’ diyordu. ‘Bana uykumda göründü. Gelip hepinizi keseceğim’ dedi” (Eriş 59) Çocukların en büyüğü olan Suat da garileşmiştir: “Suat, elinde bir muhtar kalemi, bütün gün bulduğu her kağıt parçasına kılıç sallayan cengaverler, düşmanın kesik kellesini saçlarından kavramış savaşçılar, ok atan süvariler, kanlı cesetler çiziyordu.” (Eriş 62) En küçük olan Sabire de olaylardan etkilenmiş veya en azından annesi durumu öyle değerlendirilmiştir. “En ufakları Sabire de bir acayipleşmişti. Sütünü emip gazını çıkardın mı uyuyup memeden memeye uyanan, uyandı mı boncuk gözleri, pembecik gamzeleriyle etrafa gülücükler saçan çocukcağız şimdi boğazlanmış gibi kaskatı kesiliyor, sonra dişsiz ağızını açıp nefesi katılana kadar avaz avaz ağlıyordu. Ara sıra da kan işiyordu.” (Eriş 63)

Çocukların bu tepkileri onların da evdeki bu gergin durumdan ve doğüstü olaylar karşısındaki korkudan kendi yaşamları ve algıları ölçüsünde etkilendiklerinin bir göstergesidir.

3. Fantastik Unsurların Kurguya Etkisi

Yapıttaki fantastik olaylar okuyucunun merakını tetikleyerek olayları takip edip sıkılmamasını başka bir deyişle sürükleyiciliği sağlar. Ayrıca bu doğüstü olaylar okuyucunun kendince çıkarsamalarda bulunarak yapıtla interaktif bir etkileşime sokmaktadır. Tabi bu tür yapıtlara aşina olan ve rasyonel bir bakış açısıyla bu yapıtı inceleyen okurlar belli ipuçlarından hareketle yapıtın daha son kısmına gelmeden de onları bekleyen açıklamayı tahmin edebileceklerdir.

3.1. Fantastik Olayların Kurgulanışı

Fantastik olaylar ailenin İstanbul'daki eve yerleştikleri ilk geceden başlar. Yazar, gerilimi arttırmak için ailenin ulaşım araçlarını geciktirir ve figürlerin eve bir gece vakti, stresli bir biçimde varmalarını sağlayarak okuyucununda gergin havaya girmesini sağlar. “ Ev, harap değil ama eski, karanlık, ön yüzü tuğla kaplı, cumbalı ve pencereleri tahta perdeli bir konaktı. Sabahın alacakaranlığa devrilmeye hazırlanan bu karanlık saatlerde biraz ürkütücü görünüyordu.” (Eriş 38) Biçimindeki ev betimlemesi de aynı amaca hizmet etmektedir. Yapıttaki olayların gerçekleşmesine sebep olan figürlerden biri olan Beter Ali, evi kendi çıkarları uğruna kullanabilmek için Fahrettin bey ve ailesini korkutarak bu korkuları bir temele oturtmak için bir senaryo oluşturmuştur. “ Yalnız, burası çok eski mahalledir, her tarafı türbedir. Aman ha ervahı uyandırmayasınız. Günahı da gazabı da büyüktür.” (Eriş 44). Evin içi anlatılırken de sihir, büyü gibi kavramlarla ilişkilendirilebilecek objelerin kullanılması bu amacı pekiştirmektedir: “Elini attığı her yerden üzerinde acayip yazılar, şekiller işlenmiş kağıt tomarları, muskalar, nazarlıklar, küf pas içinde at nalları çıkıyordu. Bir de kesilip kurutulmuş hayvan uzuvları... Koç ayakları, horoz ibikleri, köpek dişleri, tavşan kuyrukları, tavuk pençeleri...” (Eriş 46) Bu tip olay ve nesnelere aile eve yerleşmeden önce hazırlanmış olabileceği hem yapıttaki figürler hem de okuyucu tarafından mantıkla açıklanabilecek şeyler şeklinde algılanabilir, ancak aile eve taşındıktan sonra bodrumdan gelen ve kaynağı belirlenemeyen sesleri ne aile üyeleri ne okuyucu anlamdıramamıştır. “Yatağa yatınca evde bir zıngırdamadır baladı. Sanki birileri koşturuyor, alt katlardan bir patırtı geliyor, dışarıdaysa köpekler uluyordu.” (Eriş 55) Türündeki olaylar ana karakterleri metafizik kavramları düşünmeye iterken okuyucuyu da yapıtı mecburen doğaüstü varlık ve olaylar güdüsüyle algılamaya itmektedir.

Tüm bunlar yapıtın öbür yarısı na hazırlık olmak üzere titizlikle kurgulanmıştır. Birçok polisiye roman ya da macera romanı türündeki yapıtta olduğu gibi her şeyin yerine oturtulabilmesi için belli bir kronoloji ve mantık zinciri takip edilmiştir.

3.2. Fantastik Olayların açıklaması

Daha önce de bahsedildiği gibi yapıtta doğa üstü görünen olayların mantıksal bir tabana oturtulması 71. sayfadan başlayan “Öbür Yarı” adlı bölümde yapılmıştır. Bu bölüm tüm olayların çözümlenmesi ve mantıklı açıklaması şeklinde düzenlenmiştir, bu anlatım tarzı polisiye, fantastik izlekli birçok yapıtta kullanılan bir yöntemdir. Bu bölümde sanatçı geriye dönüş tekniğine başvurarak yapıtta önemli bir figür olan Beter Ali'nin çocukluğunu anlatır. Bunu yaparak daha önceki bölümlerde onun hakkında bilinmeyen konulara açıklık getirir. Beter Ali'nin annesi ve ağabeyi de yapıttaki olaylara etkileri yönleriyle bu bölümde rol alır. Bu bölümün okuyucu tarafından en dikkate alınması gereken yönü Fahrettin Bey'lerin bu evi bir aracı tarafından kiralamaya çalışmaya a başlamaları ve canavarın evden kaçıp kaybolduğu ana kadar olan süreçtir.

Bu bölümden Beter Ali nin küçükken geçirdiği kazayı öğreniriz, bu kaza Ali'de ortopedik kusurlarının da sebebidir. Bu durum Beter Ali'nin eğitim almasını da zorlaştırmış ve muhtemeden başka sebeplerden de ötürü karakter'in okuma imkanı olmamıştır: *“Beter'i okutamadılar.El kadar bebeydi anası bahçede kaynar kazan devirdi üstüne, hem ciğer gibi yandı Çocukluğundan beri her bir yanı hem de paslı tel yırttı yüzünü düşerken. Gözünün teki kör kaldı.”* (Eriş 89) Bununla beraber Beter Ali sereri bir yaşam tarzı sürmektedir: *“Ara sıra mahalleye lafi sözü geliyordu, dümeni iyiden iyiye itliğe kırmış, beline bir sustalı takmış, bitirimlerle düşüp kalkmış, racon sahibi olmuş, Piç Osman'la Çatladıkapılı İdris'le, Kayarto İbrahim'la barbuta oturmuş, ufak tefek turnakçılıla, kolpacılıkla kılığı düzüp apiko faça bitirimhanelerde, sazlı meyhanelerde boy göstermiş diye fısır fısır çekiştiriliyordu.”* (Eriş 91). Uluslar arası gemilerde çalışan ağabeyinin getirdiği çoğu yasaklı olan malları karaborsada satarak geçinmektedir: *“Abisi Yakup, üç beş parça bir şeyler alıp getirirdi demirlediği limanlardan fırsat bulursa...Onları satardı sosyeteden nasılsa tanıdığı üç-beş kişiye.”* (Eriş 92) Son olarak abisi ona satması için canlı bir karıncayı getirmiştir. *“Cenubi Amerika'dan getiriyorlar. Avrupa!da bütün sosyetikler bundan alıyorlar evlerine şimdi. Zararsız, sessiz, sakın bir güzel hayvancık...Kimseye zararı dokunmaz takımından bir hayvancık... sadece bir avuç karınca yiyerek karnını doyurur.”* (Eriş 96) Beter Ali bu hayvanı satıncaya kadar Fahrettin Bey'lerin

yerleşeceği evde beslemiştir ve hatta aile yerleştikten sonra bile buna devam etmiştir. Evdeki gürültülerin, böceklerin, yere dökülmüş yapışkan sıvıların nedeni de budur

Bu bölümde Beter Ali'nin annesi hakkında bilgilerin de yer verilmiştir, daha önce de tartıştığımız gibi bu karakter bir takım psikolojik sorunlara sahiptir. Doğa üstü, kendisinin göremediği ancak onun mantığıyla ona zarar verebilecek cin, hayalet, peri, gibi varlıklarla ilgili takıntısı vardır. Bunlardan kendisini korumaları için büyü, muska ve başka batıl inanışların yardımını arar. Akıl dışı davranışlarının nedeni ve ailenin yerleştiği evdeki büyüyle ilgili objelerin bulunması da kendisini güvende hissetme çabalarının sonucudur. *“Beter'in anası, gözü toprağa iyiden iyiye bakmaya başlayalı beri dine diyanete olduğu kadar hurufata da sardı bayağı... cinler padişahına nameler yazıyor... bulduğu her oyuğa yumruk kadar muskalar sokuşturuyor...” (Eriş 93)*

Beter Ali karınca yiyeni satıncaya kadar gözlerden uzak bir yerde saklamak zorundadır. Aklına bunu yapabileceği yandaki boş ev gelir. Ev aslında Rum bir doktor ve ailesine aittir, fakat 7-8 Eylül olayları nedeniyle bu insanlar yurt dışına çıkıp evi boş bırakmışlardır. Evin kiraya verildiği söylenmesine rağmen Beter Ali gelip gidenin olmadığını görünce en azından yeni kiracılar gelene kadar karıncayıyeni orda tutabileceği düşüncesiyle bir süre evi kullanmaya karar verir. Bu arada ev de bu iş için olabildiğince uygundur: *“Doktorun evinin kiler katında bir kuyu vardı. Evlere şebeke tesisatı kurulmazdan evvel su, bu kuyudan çekilirdi. Belediye suyu gelince kuyu kuruması bekletilmeden örtüldü. Doktor titiz adamdı. Çocukların başına bir hal gelmesinden korktuğu için kuyuya bir kapak yaptırdı. Onun üstüne de irice bir mermer kestirdi.” (Eriş 98)* Beter Ali, hayvanı bu kuyuya indirip gözlerden uzaklaştırmaya bu arada da müşteri bulmaya çalışır. Karıncayıyenin agresif davranışlarının nedeni de bu karanlık hapis ortamı ve açlıktır. Beter Ali, mahalledeki çocuklarına karınca bulmaları için para da verse bulunanlar, hayvana yeterli gelmemektedir. Baytekin de kuyunun içinde zaman zaman bağırarak veya koşmaktadır. Bu durum ev sakinlerinden çocuklar ve özellikle de Fevziye Hanım için doğaüstü varlıkların varlığını kanıtlar hale gelmişti.

Yapıtın sonunda doğaüstü güçlerin varlığına hala inanmayan Fahrettin Bey bir şekilde yalnızlıkla hayvanın serbest kalmasını sağlar ve karıncayıyen gürültüyle koşup gelen mahalle halkını şaşırtıp

korkutarak sokağa fırlayıp gözden kaybolur. İstanbul halkının özellikle de bu tip mahallelerde yaşayan insanların daha önce görmemiş oldukları bu hayvanı canavar olarak nitelendirir ve hatta basın da buna katılır. Fevziye Hanım bilinçsiz bir şekilde sokaklarda koşmaya başlayıp ancak sabahleyin bulunur. Fahrettin Bey oracığa düşüp bayılır ve aile her şeyden vazgeçip Niğde'ye döner.

Yapıtın bu bölümü hem olayları mantıklı temellere oturtması hem de figürlerin davranışlarını gerekçelendirmesi açısından okuyucu için bir yol haritası niteliği taşımaktadır.

4. Sonuç

Mahir Ünsal Eriş'in "Öbürcüler" adlı yapıtı fantastik görünen fakat realiteyle açıklanabilen bir olay çevresinde gelişmektedir. Yapıtta bir gizem yaratılarak okuyucunun merakı tırmalanmış sonrasında da bu merak okuyucunun sorularına cevap verilerek tatmin edilmiştir. Merakın oluşturulması aşamalarında olayları gözlemleyen okuyucu yapıtla ilişkisinde pasif bir durumda bulunur. Olayları çözümlene çabası başladığında ise çeşitli ipuçları okuyucunun düşünmeye başlamasını sağlayıp onu izleğini çözümlenmede aktif bir duruma getirmiştir.

İnsanın çevresini algılama kabiliyeti ne kadar beş duyusuna dayansa da bireyin zihinsel durumu, değerleri ve inançları da bu konuda etki yaratabilir, sonuçta beş duyunun topladığı verileri yorumlamak insanın kendisine kalmış bir şeydir. Hatta bazen bu yorumların tabanında insan bu zamana kadar doğrudan hiçbir şekilde fiziksel olarak algılamadığı varlıkların veya olguların varlığından emin hale gelebilir. İnsanın yorumları ve buna bağlı olan tepkileri kendi kişiliğiyle bağlantılı bir şekilde oluşur. Yapıttaki figürlerin de açıklanamayacak olarak algılanan olayların gerçekleştiği bölümlerdeki davranışları kişilik özellikleriyle örtüştürülerek verilmiştir. Fevziye Hanım'ın dinsel inançlarının kuvvetli olması, Fahrettin Bey'in pozitivist yanları, Beter Ali'nin annesinin psikolojik bozuklukları olaylara yaklaşımlarını belirleyecek şekilde oluşturulmuştur.

5. Kaynakça

- Mahir Ünsal Eriş, Öbürküler, Can yayınları, 2023
- <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9849>
- <https://www.haberturk.com/edebi-akimlar-ve-ozellikleri-edebi-akimlar-ozellikleri-temsalcileri-ve-konu-anlatimi-hteg-3538652>